

майбутнього короля Яна Собеського Марек та ін. Довідавшись про катастрофу під Батогом, польські воєначальники, які поспішали на допомогу Калиновському, повернули назад.

Б.б. сучасники порівнювали зі славетною перемогою Ганнібала під Каннами у 216 до н.е. Вона засвідчила геній Б.Хмельницького як полководця і високий рівень мистецтва української армії. Поляки мусили спішно покинути територію Гетьманщини, де їхні гарнізони стояли за умовами Білоцерківського миру; кордон знову проліг по р.Случі, як і за умовами Зборівського договору 1649. В результаті Б.б. зміцнилися українсько-молдовські зв'язки. Відбувся шлюб між Т.Хмельницьким і Розандою Лупул, Молдова стала союзницею України.

Літ.: Грушевський М. Історія України-Руси. – К., 1996, т.XI, кн. 1; Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький. – К., 1993; Стороженко І.С. Богдан Хмельницький і воєнне мистецтво у Визвольній війні українського народу XVII століття. – Дніпропетровськ, 1996.

Ю.А.Мицик.

БАТУРИНСЬКІ СТАТТІ 1663 – п'ять умов, що їх уклав 17 грудня в Батурині гетьман І.Брюховецький з представниками царського уряду дяками Башмаковим і Фроловим як додаток до основних Переяславських статей 1659. Б.с. накладали на українську сторону зобов'язання: утримувати коштом місцевого населення російське військо, введене в Україну для її захисту від ворогів, а також військові залоги при воєводах (1-й пункт); вертати в Росію втікачів, причому під загрозою смертної кари тим, хто буде приймати їх чи допомагати їм переховуватися (2-й пункт); упорядкувати козацький реєстр, визначений попередніми договорами (3-й пункт); заборонити українським купцям вивозити збіжжя на продаж у Правобережну Україну, або принаймні зобов'язати їх робити це з метою агітації на користь російського царя (4-й пункт), а також заборонити їм “вивозити горілку й тютюн в російські міста”, щоб не порушувалася державна горілчана й тютюнова монополія в Росії (5-й пункт). Після тривалих дискусій уряд Брюховецького змушений був погодитися на умови російської сторони, але при цьому залишив за собою право апелювати до царя з приводу скасування 2-го і 3-го пунктів договору. Пункт 1-й також не був реалізований на практиці, проте створював прецедент, який був використаний царським урядом при укладенні Московських статей 1665.

Літ.: Яковлів А. Українсько-московські договори в XVII–XVIII віках // УІЖ, 1994, №1.

В.М.Горобець.